

Лафайєт вважав, що Франція, на відміну від Сполучених Штатів, ще не готова стати республікою; на його думку, кращим для неї державним устроєм була би конституційна монархія. Цю ідею він неодноразово висловлював у своїх виступах і зверненнях до законодавчих зборів, за що заслужив ненависть і монархістів, і якобінців. Після повалення короля Лафайєт, який командував в цей час французькою Північною армією, заарештував комісарів законодавчих зборів, які прибули для приведення солдатів до присяги на вірність республіці. Збори оголосили його зрадником і пообіцяли гільйотинувати, коли він попадеться в руки радикальної влади Франції [3, 575].

Після повернення до Франції Лафайєт знову занурився в політичне життя країни. Всі три великих дня Липневої революції 1830 р. він був однією з найпопулярніших фігур Парижа. Коли 27 липня в Парижі стали будувати барикади, Лафайєт організував Комітет, який виконував функції тимчасового уряду, і за дорученням Комітету очолив новостворену Національну гвардію.

29 липня Комітет попросив Лафайєта взяти на себе керівництво країною, тобто, по суті, стати диктатором, але він відхилив пропозицію на користь Луї-Філіпа, представника Орлеанської гілки династії Бурбонів. Лафайєт раніше вважав, що Франція ще не дозріла до республіки, і, за його словами, «Луї-Філіп – це найкраща з республік» [5, 380].

Однак незабаром «король-громадянин», як називали Луї-Філіпа, став проводити внутрішню і зовнішню політику, що веде до абсолютизму і тиранії і це змусило Лафайєта перейти в опозицію. Його викривальна промова в Палаті депутатів 3 січня 1834 р. виявилася останньою.

Жільбер де Лафайєт помер 20 травня 1834 р. на 77-му році життя. Його поховали на паризькому кладовищі Пікпус поруч з могилою Адрієнни – його вірної дружини, яку він пережив на 27 років. Син Лафайєта Жорж Вашингтон кинув у могилу батька землю з пагорба Банкер Хілл, де відбувалася одна з перших битв американських колоністів з британськими військами [6, 370].

Список використаної літератури:

1. Карлейль Томас. Французская революция. История : [Пер. с англ. / Томас Карлейль ; Послел. В. Г. Сироткина]. – М. : Мысль, 1991. – 575 с.
2. Лафайетт // Исторический вестник. – 1993. – № 10. – С. 374-387
3. Люблинская А. Д. Очерки истории Франции с древнейших времен до окончания первой мировой войны / А. Д. Люблинская, Д. П. Прицкер, М. Н. Кузьмин. – Л. : Учпедгиз, 1957. – 370 с.

Науковий керівник: к.і.н., доцент Кірсєва В. О.

Ю. С. Узлова

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

ШАРІАТ. КАНОНІЧНІ ДЖЕРЕЛА МУСУЛЬМАНСЬКОГО ПРАВА

Мусульманський спосіб життя формувався на основі вчення про «правильний шлях» (шаріат), яке ґрунтувалося на Корані і Сунні. Шаріат – це комплекс приписів та правил поведінки, морально-етичних норм, вчення про ісламський спосіб життя. Шаріат стосується питань догматики та етики, які формують переконання, релігійну совість, ментальність мусульманина. Взагалі шаріат – це комплекс юридичних норм, принципів та вчинків мусульманина, дотримання яких є угодним Аллаху [1, 201]. Він включає елементи конституційного, адміністративного, цивільного, сімейного та кримінального права. Конкретну соціальну нормативну регламентацію дає фікх (араб. глибоке розуміння, знання) – мусульманське право. Часто ці два поняття вживаються як синоніми.

Канонічними джерелами мусульманського права є: по-перше Коран – головне джерело мусульманського права; по-друге – Сунна, яка складається з хадисів – коротких описів про діяння, висловлювання і навіть мовчання Мухаммада в конкретних ситуаціях, які становлять правовий прецедент для мусульман; по-третє іджма – згода, одназначність думок і рішень

авторитетних осіб з обговорюваного питання; по-четверте кіяс – метод аналогічної дедукції або логічні розмірковування і судження, які лягли в основу висновків за умови виявлення в Корані аналогічної ситуації.

Вплив Корану на духовний і суспільний розвиток народів Сходу дає право віднести його до одного з найцінніших здобутків культурного поступу людства. Він містить моральні приписи і правові настанови, визначає звичаї і традиції, регламентує релігійні обряди, найважливіші моменти способу життя мусульман. Регулюючи всі сфери життя, Коран формує людську моральність в мусульманському суспільстві.

Сунна в перекладі з арабської мови означає «образ», «дорога», «життєвий шлях» – тобто це приклад життєвого шляху Мухаммада, це зразок і керівництво для всієї мусульманської громади і кожного мусульманина, як керівництво для розв'язання всіх життєвих проблем людини і суспільства. Сунна складається з учинків Мухаммада (фі'л), його висловлювань (каулі) і невисловленого схвалення (такрір).

Третє місце в ієрархії джерел мусульманського права займала іджма, яка трактувалася як загальна згода мусульманської громади. Практично іджма складалася з узгоджених думок з релігійних і правових питань, які були висловлені прибічниками Мухаммада (котрих налічувалось понад 100 чоловік), а згодом найбільш впливовими мусульманськими теологами – правознавцями (імамами, муфтіями, муджтахідами). Іджма розвивалась у вигляді інтерпретацій тексту Корану і Сунни, так і шляхом формування нових норм, які вже не пов'язувалися з Мухаммадом. Вони передбачали самостійні правила поведінки і ставали обов'язковими в силу одностайної підтримки муфтіїв або муджтахідів. Такий спосіб розвитку норм мусульманського права отримав назву «іджтіхад».

Одним із найбільш спірних джерел мусульманського права, що викликає гострі розбіжності між різними течіями, був кіяс – розв'язання юридичних справ за аналогією. Згідно з кіясом, правило, встановлене в Корані, Сунні або іджмі, може бути застосоване щодо справи, яка прямо не передбачена в цих джерелах права. Кіяс не тільки дозволяв швидко врегулювати нові суспільні взаємини, а й сприяв очищенню шаріату в цілій низці моментів від теологічного нальоту. Але в руках мусульманських суддів кіяс часто ставав і знаряддям відвертого свавілля. Найбільш широко цей метод був обґрунтований Абу Ханіфом та його послідовниками – ханіфітами. А найбільш різко проти кіясу виступили ханбаліти і особливо шіїти, які взагалі не визнавали його джерелом права.

Як додаткове джерело права, шаріат допускав і місцеві звичаї, що не ввійшли безпосередньо в саме мусульманське право в період його становлення, але не суперечили прямо його принципам і нормам. При цьому визнавалися правові звичаї, що склалися в самому арабському суспільстві (урф), а також у численних народів, підкорених внаслідок арабських завоювань, або ж які зазнавали у більш пізній час впливу мусульманського права (адати). Похідним від шаріату джерелом мусульманського права також були укази і розпорядження халіфів. У подальшому в інших мусульманських державах з розвитком законодавчої діяльності як джерело права стали трактуватись і відігравати дедалі зростаючу роль закони. Вони також не повинні були суперечити принципам шаріату і доповнювали його передусім нормами, які регламентують діяльність державних органів і регулюють адміністративно-правові відносини державної влади з населенням.

Згідно ісламських законів, у кожної людини є чотири види обов'язків. Перший – це обов'язок перед Аллахом: вірити в Нього, визнавати лише Його Богом, поклонятись Йому, вірити у висловлювання «Мухаммад – Посланець Аллаха», підкорятись і дотримуватись закону Сунни. Другий – це обов'язки перед самим собою: не вживати вино, гашиш, опіум, все інше, що діє одурманюючи: кров, м'ясо свині, інших отруйних диких звірів і нечистих тварин, оскільки все це шкідливо впливає на здоров'я людини, її моральність, розумові і духовні сили. Третій – виконувати свої обов'язки, не завдаючи при цьому шкоди іншим «рабам Аллаха». Забороняється грабіжництво, брехня, наклепи і вигадки, оскільки все це завдає шкоди іншим правовірним. До кола заборон входять також азартні ігри, лотерея, нечесні угоди. Заборонено вбивати людину, сіяти розбрат і смуту на Землі [2, 408].

Незавдання шкоди один одному не досить для успішного розвитку людської цивілізації за шариатом. Необхідно, щоб стосунки і зв'язки між людьми будувались на добрих справах та взаємодопомозі і в інтересах усього суспільства. Особлива увага звертається на сім'ю, її благополуччя, визначаючи обов'язки чоловіка як глави сім'ї, розпорядника її справ, захисника її членів; жінки як оберега домашнього затишку, вихователя дітей; дітей, які мусять слухати батьків, шанувати їх і турбуватися про них у старості. Шаріат визначає коло обов'язків стосовно родичів («кровна спорідненість»), встановлює закон спадщини [3, 350].

Четвертий вид – це обов'язки перед іншими живими створіннями. Згідно з мусульманською традицією людина має перевагу перед іншими творіннями Бога: їй дозволено повністю розпоряджатися ними, підкоряти своїй силі, використовувати їх. У ставленні до них Бог встановив для людини її обов'язки: не знищувати їх, не завдавати їм шкоди, не мучити їх без крайньої необхідності, обирати для їх використання найсправедливіші методи. Зокрема дозволяється вбивати тварину винятково для їжі. Іслам не вітає тих, хто тримає птахів у клітках, забороняє знищувати будь-що, не кажучи вже про живе, забороняється проливати воду, витратити її марно [4, 190].

Отже, узагальнюючи сказане, можна зробити висновок про те, що джерела мусульманського права є особливим видом норм, які через закріпленість у релігійних текстах набули загальнообов'язковості не стільки завдяки примусу з боку держави, скільки через віру в те, що ці норми даровані Аллахом і недотримання їх призведе до мук не лише в земному житті, а й після смерті. Ці правила через давню історію виникнення вкоренились у свідомості людей, забезпечуючи безперечне дотримання вимог і норм поведінки. Закріплені у релігійноканонічних текстах, ці правила не можуть бути ні оскаржені, ні скасовані.

Список використаної літератури:

1. Калінін Ю. Релігієзнавство: Підручник для студ. Вузів / Юрій Калінін, Євген Харьковщенко. – К.: Наукова думка, 1995. - 252 с.
2. Ислам: Энциклопедический словарь. – М.: Наука, 1991. – 315 с.
3. Лубський В. Релігієзнавство: Підручник для студ. вуз./ Володимир Лубський, Василь Теремко, Марія Лубська. – К.: Академвидав, 2002, 2003. – 431 с.
4. Лебедева Н.Г. та ін. Релігієзнавство: Навч. посібн./ Н.Г. Лебедева, О.Т. Джурелюк, Д.О. Самойленко. – Алчевськ: ДонДТУ, 2008. – 293 с.

Науковий керівник: к. і. н., доцент Мазур О. О.

О. С. Халімончик

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

ДИПЛОМАТИЧНА БОРОТЬБА ЗА СОЮЗНИКІВ МІЖ АНТАНТОЮ ТА ЦЕНТРАЛЬНИМИ ДЕРЖАВАМИ 1914-1916 РР.

Вбивство ерцгерцога Франца Фердинанда (спадкоємця австро-угорського престолу) 28 червня 1914 р. стало приводом до початку Першої світової війни. Країни-учасники обох сторін вважали, що ця війна швидко закінчиться. Однак війна затягнулась, з маневреної війни вона перетворилась у війну на виснаження. Постала проблема пошуку нових союзників. Особливо складною була ситуація для Німеччини та Австро-Угорщини, оскільки вони вже мусили піклуватись про те, аби не втратити тих союзників, яких вони вже мали – Італію та Румунію. Боротьба за них дала свої результати згодом, а на початку війни обидві коаліції поповнили Туреччина та Японія.

Після перемоги в російсько-японській війні 1904-1905 рр. Японію визнали «Великою державою», а ще раніше в 1902 р. вона була в альянсі з Британією. 15 серпня 1914 р. японський уряд висунув ультиматум Німеччині. Японці вимагали від німців вивести з вод Китаю усі військові судна, а також щоб Німеччина «без будь-яких умов і компенсації» передала Японії всю орендовану територію в провінції Шандунь – нібито «зادля повернення